

شیوه های مختلف اجرای موسیقی مذهبی در ایران

در جستجوی حقیقت ازلی از تولد تا مرگ

عبدالغفور محمدزاده

- چاووشی خوانی یکی دیگر از شیوه‌های آوازخوانی در گذشته بوده که متأسفانه با ورود تکنولوژی و زندگی ماشینی، روز به روز بیشتر رنگ باخته و رو به زوال و فراموشی می‌رود. در گذشته، هرگاه کسی قصد سفر به بیت الله، عتبات عالیات، یا زیارت مرقد نورانی امام رضا (علیه السلام) را داشت، با مراسم خاصی بدرقه می‌شد و راهی سفر می‌گشت. هنگام برگشت نیز، با مراسمی دیگر از این دست، مورد استقبال قرار می‌گرفت. چاووشی خوانی، موسیقی خاص همین مراسم است.

- موسیقی نحله‌های فلسفی یا به عبارت دیگر «موسیقی حلقه‌های ذکر» از دیگر روش‌های اجرای موسیقی مذهبی به شمار می‌آید که با آداب خاصی اجرا می‌شود.

- سحرخوانی‌ها: بانگ بیدارباش مومنان در ماه مبارک رمضان است. سحرخوانی با توجه به شکل موسیقی در هر منطقه و نیز به فراخور وجود ادوات خاص موسیقایی آن منطقه، به شکل‌های متنوعی اجرا می‌شود.

- درمان‌گری موسیقایی: یکی دیگر از جلوه‌های موسیقی مذهبی، وجود شیوه‌های مختلف درمان‌گری توسط موسیقی بوده که در مناطق مختلف ایران اجرا می‌شود. موسیقی گواتی بلوچستان، آیین پُرخوانی در موسیقی ترکمن، مراسم مالد در نقاط ساحلی بلوچستان، لاله خوانی ترکمن‌های سالور خراسان و ... از این قبیل‌اند.

- نوبت‌نوازی در ایران و نیز نقاره‌زنی در حرم مطهر امام رضا (علیه السلام): یکی از زیباترین و قدیمی‌ترین اشکال اجرای موسیقی مذهبی در ایران است. این موسیقی، با آیین خاصی و در زمان‌های خاصی اجرا می‌شود.

این‌گونه است که سازهایی مثل کرنا و نقاره، دوتار و دف و حتی سرنا و دهل و نیز ادوات آیین تعزیه و شبیه‌خوانی که مجری نغمه‌های مذهبی هستند، توانسته‌اند به جایگاه موجه و قابل قبولی در دنیای موسیقی و در گستره‌ی موسیقی ایرانی دست یابند.

شیوه‌های اجرای موسیقی مذهبی، به همین چند مورد خلاصه نمی‌شوند. تعزیه خوانی، شبیه‌خوانی و مقتل خوانی، انواعی دیگر از موسیقی مذهبی هستند که باید در فرصتی مناسب به آنها پرداخته شود.

مذهب جزء لاینفک و یکی از ارکان مهم موسیقی ایران به حساب می‌آید. در این میان، موسیقی آیینی نیز از این قاعده مستثنی نیست. زندگی انسان، از تولد تا مرگ، با آیین همراه است. آیین‌هایی که از اعتقاداتی پاک سرچشمه می‌گیرند و در دل همین آیین‌هاست که می‌توانیم از حقیقت ازلی، نشانی بیابیم.

پار بی‌پرده از در و دیوار در تجلی است یا اولی الابصار به طور مثال، در گذشته، هنگامی که زنی سخت‌زایی داشته، مودنی را خبر می‌کردند تا بر بالای بام رفته و اذان بگوید. جاری شدن نام خدا و طنین نوای دل‌انگیز الله‌اکبر در فضای خانه، سبب می‌شد تا بچه راحت‌تر متولد شود. بعد از تولد، دغدغهی رشد و نمو و بالندگی طفل مطرح است. لالایی یا همان نوای مهربان مادرانه، یکی دیگر از انواع شیوه‌های آوازگری بوده که خود جای بحث دارد. در این شیوه نیز، مادر مبانی اعتقادی را از همان دوران طفولیت به کودک آموزش می‌دهد.

لالالا، عسل باشی، دم مایه پسر باشی کلام الله بدست گیری همراه پدر باشی لالالا، بهار آمد، بهار لاله زار آمد بهار و شاه مردان و علی با ذوالفقار آمد لالالا، گلنگ شی، به کوچه رازونک شی کلام الله به‌دست گیری قرآن خوان محمد شی در آیین‌های مختلف زندگی، مانند نام نهادن بر نوزاد، مکتب رفتن و تعلیم قرآن کریم، ازدواج، کار و تلاش، جشن و سور، سوگ و عزاء، همه و همه، موسیقی با دروغ‌هایی مذهب موج می‌زند. اشعاری را که در موسیقی مذهبی خوانده می‌شوند، از لحاظ محتوایی می‌توان به گونه‌هایی که در ادامه ذکر می‌شوند، تقسیم بندی کرد.

مناجات خوانی‌ها

این شیوه‌ی آوازخوانی، شامل حمدیه و اشعاری می‌شود که به ستایش ذات اقدس الهی می‌پردازد. این اشعار، یا به طور خاص مناجات‌اند، یا در دل سایر سبک‌های خوانندگی، مثل دوبیتی خوانی، منظومه خوانی و روایت‌گری وجود دارند.

نعت خوانی‌ها

در این شیوه، آوازگران به ذکر خصایل نبی اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) پرداخته و زبان به وصف محاسن و مکارم اخلاقی آن حضرت می‌گشایند. نعت خوانی خود به دو گونه است: نعت محض و نعت ضمنی.

منقبت خوانی

در این شکل آوازگری، خواننده به بیان مناقب اهل بیت (علیه السلام) می‌پردازد و از نیکویی‌های سلاله پاک نبی (صلی الله علیه و آله و سلم) سخن می‌گوید.

اما روش‌ها و شیوه‌های بیان مفاهیم بالا متنوع بوده و در سبک‌های مختلف خوانندگی اجرا می‌شوند.